

Zprávy

Odešel profesor Miroslav Cipro

Dne 7. října 2003 utrpěla česká pedagogika bolestnou ztrátu úmrtím jednoho z čelných představitelů oboru – univerzitního profesora PhDr. Miroslava Cipra, Dr.Sc., autora nesčetných publikací z různých pedagogických disciplín a významného reprezentanta české pedagogické vědy na foru domácím i mezinárodním.

Profesor Cipro se narodil 13. prosince 1918 v Plzni. Po absolvování zdejšího učitelského ústavu a složení doplňovací maturity na reálném gymnáziu studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze filozofii a ruštinu. V roce 1951 získal doktorát filozofie, v roce 1958 pak hodnost kandidáta věd a v roce 1967 doktora pedagogických věd. V roce 1963 se habilitoval na Univerzitě Karlově z oboru pedagogika a v roce 1971 byl jmenován řádným profesorem. Činnost profesora Cipra byla velmi bohatá a mnohotvárná a střídaly se v ní fáze učitelské s badatelskými a organizátorskými. Od roku 1950 byla jeho činnost těsně spjata s Výzkumným ústavem pedagogickým. Zde organizoval rozsáhlý výzkum faktorů kázně a morálky, jehož výsledky byly publikovány pro širší pedagogickou veřejnost (O mravní výchově mládeže, 1957).

Od roku 1964 řídil profesor Cipro Výzkumný ústav pedagogický a podílel se na koncepci vzdělávacího obsahu (Diferenciace základního vzdělání, 1966; Modernizace základního vzdělání, 1968). V letech 1971–1975 byl odborným náměstkem ministra školství s cílem uskutečnit reformu základní a střední školy. Dlouhodobé zahraniční pobyty mu umožnily přiblížit naší veřejnosti některé aktuální aspekty západního školství a pedagogiky (Pohled na americkou školu, 1970; Pohled na japonskou školu, 1973).

Významnou etapou v činnosti profesora Cipra byl jeho čtyřletý pobyt v Paříži. V letech 1976–1980 působil jako vedoucí pracovník na Sekretariátu UNESCO v Paříži, kde vedl výzkum alfabetyzace v rozvojových zemích. Hlubší poznání francouzské pedagogiky pak přinesl na základě autentických materiálů jeho spis Vývoj a problémy francouzského školství a pedagogiky (1985). Díky svým širokým mezinárodním vědeckým kontaktům úspěšně

organizoval v roce 1989 desátý kongres Světové organizace pedagogických věd.

Přes zdánlivě široký záběr činnosti a zájmů směřoval profesor Cipro k jeho ústřednímu záměru – zpracovat pro českou pedagogiku krajně potřebný a dosud chybějící slovník pedagogů. K tomu vedly všechny monografie obsažené v rozsáhlém spise Průvodce dějinami výchovy (1885) a v pěti svazcích Pramenů výchovy (1991–1995). K prvnímu vydání Slovníku pedagogů došlo v roce 2001, bylo to však pouze východisko další práce v tomto směru, jejichž výsledků se však autor již nedočkal.

Hodnotíme-li vcelku činnost a dílo profesora Cipra, musíme konstatovat jedno – je to výslednice nesporného talentu, velké píle i momořádných životních příležitostí, kterých se mu dostalo. Je to zdroj inspirace v několika směrech. Za pozornost stále stojí stati o modernizaci a diferenciaci, analýzy zahraničních pedagogických systémů a především smělý pokus o slovník pedagogů. V tomto směru bychom měli pokračovat, a tak docenit odkaz, který nám profesor Cipro zanechal.

Vladimír Jůva sen.

Znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce

Měsíc září je každoročně ve znamení celé řady konferencí, které se prezentují na akademických půdách před vlastním zahájením akademického roku. Ani Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity nezůstala v pozadí a uspořádala hned několik významných akcí mezinárodního charakteru.

K těmto aktivitám se již dlouho řadí i Katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty MÚ v Brně, která každoročně realizuje významné mezinárodní setkání speciálních pedagogů, a to na různá témata svých specializací. V letošním roce uspořádala mezinárodní konferenci pořádanou k Evropskému roku zdravotně postižených osob, která se na Pedagogické fakultě v Brně konala ve dnech 4. až 6. září 2003.

Mezinárodní konference na téma *Znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce* se konala pod záštitou děkana Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně doc. PaedDr. Vladislava Mužíka, CSc., a ve spolupráci s Evropskou iniciativou EQUAL.

Jednání konference bylo zahájeno plenárním zasedáním, poté následovalo jednání v několika sekcích. V úvodu plenárního zasedání přivítala prof. PhDr. Marie Vítková, CSc., účastníky a hosty konference, vysvětlila cíl iniciativy EQUAL, kterým je podpořit rovný přístup k zaměstnanosti, vyvíjet a ověřovat postupy potlačující diskriminaci a nerovnosti na trhu práce.

Cílem projektu z České republiky, který řeší Katedra speciální pedagogiky PdF MU v Brně na téma *Integrované poradenství pro znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce* bylo vytvořit monitorovací skupinu na principu rozvojových partnerství, která by dosáhla cíle propojení poradenských institucí z oblastí školství, zdravotnictví a sociálních věcí na bázi podpory zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním na otevřeném trhu v rámci města Brna.

Cílem mezinárodní konference bylo analyzovat problémy fáze přechodu žáků a studentů ze speciálních škol do zaměstnání v našich podmínkách, ale i v mezinárodním kontextu z pohledu státních i nestátních organizací, které se podílejí na řešení problematiky společenského a pracovního uplatnění absolventů speciálních škol.

V první části plenárního zasedání vystoupili tito referující: doc. PaedDr. Vladislav Mužík, CSc., děkan Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Dr. Miloslav Šifalda, vedoucí školského odboru Jihomoravského kraje, Dr. Dalibor Lasovský, vedoucí školského odboru města Brna, Ing. Eva Bosáková, vedoucí Národní kanceláře EQUAL, a s odborným referátem vystoupil JUDr. Štefan Čulík z odboru posudkové služby MPSV Praha. Ve svém sdělení informoval o současných právních předpisech o zaměstnanosti a pracovní rehabilitaci občanů se ZPS v ČR, charakterizoval okruh občanů se ZPS, referoval o průběhu řízení přiznání ZPS, podal statistický přehled o nezaměstnanosti občanů se ZPS k 31. 12. 2002, uvedl hlavní příčiny znevýhodnění občanů se ZPS na trhu práce (zdravotní postižení a z toho vyplývající omezení, nízká úroveň dosaženého vzdělání, nízká kvalifikace, absence systému ucelené rehabilitace, nedostatek vhodných rekvalifikačních programů, kumulace obecných rizikových faktorů – věk, pohlaví, dlouhodobost nezaměstnanosti), dále věnoval pozornost uvedení prostředků na aktivní politiku zaměstnanosti na rok 2002 a v závěru prezentoval přehled o struktuře plnění povinného podílu podniků za rok 2002. Na závěr prvního bloku vystoupily děti a mládež ze speciálních škol v Brně.

V přestávce plenárního jednání se konala tisková konference za účasti děkana Pedagogické fakulty MU prof. PhDr. Marie Vítkové, CSc., vedoucí katedry speciální pedagogiky, a hostů jak ze zahraničí, tak z Brna, Jihomoravského kraje a z celé ČR. Tiskovou konferenci moderoval doc. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D. Přítomna byla Česká televize, rozhovor byl poskytnut ČTK a přímý vstup byl zakomponován do vysílání Radiožurnálu Českého rozhlasu Brno.

Ve druhé části plenárního zasedání vystoupili tři zahraniční hosté. Prvním referujícím byl univerzitní profesor Dr. Reiner Trost z Univerzity v Reutlingenu (Německo) s referátem *Přechod škola – povolání u osob s mentálním postižením*. Referát byl prezentován jak v teoretické rovině, tak v empirické.

Z prezentovaného výzkumu bylo patrné, že přednášející klade důraz na sociální způsobilost postižených a výsledky výzkumu ukázaly na spontánní reakci široké veřejnosti, kterou profesor shrnul v tezi „*To bychom si nebyli mysleli*“. Dále kladl ve svém vystoupení důraz na fakt, aby mentálně postižení měli možnost pracovat v regulérních podmínkách, nikoliv v uměle navozených. Pro účastníky konference bylo zajímavé i konstatování, že integrace znamená především změnu myšlení pracovníků-profesionálů.

Druhé vystoupení bylo v režii asistenta Univerzity Salzburg (Rakousko) Dr. Gottfrieda Wetzela. Ten se ve svém vystoupení s názvem *Podpora mládeže se speciálně vzdělávacími potřebami na přechodu mezi školou a profesním životem – Rakousko v mezinárodním srovnání* zaměřil na komparativní přístup ve vybraných zemích Evropy k problematice péče o postižené právě v kontextu přechodu mezi školou a praxí. Jeho vystoupení kladlo důraz i na problematiku andragogickou v souvislosti s přípravou profesionálů pracujících s postiženými.

Filozofickou a axiologickou dimenzi bylo možné nalézt ve vystoupení Dr. Toma Schmida z Vídně (Rakousko) – *Kritické otázky o možnostech a hranicích školní a sociální integrace*. Mimo jiné se referující zaměřil i na problematiku vyloučení postižených ze společnosti a zabýval se otázkami sociální práce, a to jak v teoretické, tak praktické rovině.

Odpolední jednání prvního dne konference bylo věnováno jednání v sekcích, kterých bylo celkem šest. Tlumočnický servis byl zajištěn po celou dobu konání konference. V sekcích vystoupily téměř tři desítky referujících a moderátory byl vždy jeden odborník pro danou problematiku přímo z katedry speciální pedagogiky spolu se zahraničním partnerem z Německa, Rakouska či Holandska.

Na programu druhého dne konference byla exkurze do vybraných škol a školských zařízení s následnou diskusí zahraničních partnerů s vedením příslušných škol a zařízení, mezi něž patřily tyto školy: Speciální školy a SPC pro tělesně postižené, Brno-Kociánka, Střední školy pro tělesně postižené, Brno-Kociánka, Ústav sociální péče pro tělesně postiženou mládež, Brno-Kociánka, Střední škola pro sluchově postižené, Kellnerova 1, Brno-Jundrov, Zvláštní škola a SPC, Sekaninova, Brno, Střední odborné učiliště a odborné učiliště pro žáky s lehkou mentální retardací, Lomená 44, Brno, Sdružení pro pomoc mentálně postiženým, Brno a Chráněné dílny META, Brno.

Téhož dne odpoledne se konalo setkání zahraničních partnerů se členy rozvojového partnerství ČR a se zástupci vedení navštívených škol a zařízení na Pedagogické fakultě MU v Brně. Na programu bylo představení českého školského systému a panelová diskuse týkající se dopolední návštěvy škol. V rámci diskuse byly zodpovězeny otázky o procesu integrace, který probíhá

ve školství ČR od roku 1991, o postavení rodičů postižených dětí a jejich možnosti při volbě školy, otázky o změně struktury speciálních škol v současné době – místo žáků integrovaných do běžných škol sem nastupují žáci s těžkým postižením a s více vadami, otázka bariér ve školách, integrovaný systém pedagogicko-psychologického poradenství: na školách výchovný poradce, na některých školách školní psycholog, speciální pedagog, metodik prevence, pedagogicko-psychologické poradny PPP, speciálně pedagogická centra SPC, střediska výchovné péče SVP. Dále byl podrobně diskutován přechod mezi školou a povoláním a školou střední, včetně učilišť a chráněných dílen. Otázky se dotkly i pregraduální a postgraduální přípravy učitelů a speciálních pedagogů ve smyslu probíhajících integrativních trendů.

Poslední den konference byl zasvěcen jednání TSW – Transition from school to Work, které probíhalo podle předem připraveného plánu. Na programu bylo jednání v sekcích, v plénu pak probíhala rekapitulace dosažených výsledků a stanovení dalšího postupu.

Představitelé TCA vysoce hodnotili připravenost všech částí setkání, vysokou odbornou úroveň mezinárodní konference, a to jak vystoupení v plénu, tak ve workshopech, včetně prezentovaných pracovních materiálů (CD, sborníky v českém a německém jazyce), reprezentativní zastoupení představitelů na různých úrovních na tiskové konferenci, možnost nahlédnout do práce vybraných speciálních škol, speciálně pedagogických center, řešení předprofesní a profesní přípravy ve středních školách a v dalších organizacích, jako je ÚSP pro tělesně postiženou mládež v Brně, Kociánka (aktivizační centra), Sdružení pro pomoc mentálně postiženým, Brno (návštěva chráněné dílny META, Brno) a otevřenou diskusi o otázkách týkajících se přechodu škola–povolání handicapovaných, ale i věcné jednání na zasedání TCA, úroveň dosavadních výstupů v jednotlivých pracovních skupinách a předložený plán na pokračování činnosti TCA.

Materiály konference jsou publikovány ve stejnojmenném sborníku, a to jak v tištěné podobě, tak na nosičích CD. V současnosti se připravuje vydání dvojjazyčné monografie k této aktuální problematice. Na samotný závěr snad jen dodat, že všem organizátorům i účastníkům patří poděkování.

Pavel Mühlpachr

Konference OFEB 2003

Otázka „profesionalizace v pedagogických povoláních“ se stala ústředním tématem 3. konference Rakouské společnosti pro výzkum a vývoj ve školství (Österreichische Gesellschaft für Forschung und Entwicklung im Bildungswesen), která se konala ve dnech 6.–8. 11. 2003 ve Vídni. OFEB je

společností, která má kolem 150 členů, jež jsou sdruženi do šesti sekcí (empirický pedagogický výzkum; vzdělávání učitelů a jeho výzkum; pedagogika médií; výzkum a rozvoj školy; sociální pedagogika; vzdělávání dospělých). Více informací na <http://www.oefeb.at>

Slavnostního zahájení konference na vídeňské univerzitě se ve čtvrtek 6. 11. 2003 ujal prorektor A. Mettinger, který při této příležitosti informoval o reorganizačních záměrech univerzity v oblasti vzdělávání učitelů. Cílem vedení univerzity je zřídit fakultu pro vědy o výchově, která by zajišťovala „profesně-vědeckou“ přípravu budoucích učitelů. Za tímto účelem mají být zakládána oborově didaktická centra, která mají garantovat vzdělávání učitelů v oblasti oborových didaktik, rovněž má být výrazněji posílena praktická složka učitelské přípravy. Univerzita přitom reflektuje své výsadní postavení – je místem, kde se dělá věda a výzkum – a těchto aktivit se účastní i studenti. Nastíněný koncept pedagogicko-vědeckého vzdělávání učitelů hodlá vídeňská univerzita realizovat ve spolupráci s dalšími institucemi, které se v Rakousku na učitelském vzdělávání podílejí (je jich více než padesát). Jaké kompetence budou mít tyto instituce, je zatím otevřenou a současně velmi delikátní otázkou, velmi vážně se dotýkající zejména budoucnosti pedagogických akademií, které vzdělávají učitele pro primární a nižší sekundární stupeň, ale neudělují jim akademický titul.

Pro autora této zprávy bylo velmi zajímavé reflektovat záměr vídeňské univerzity směřující k proměně pojetí učitelské přípravy, která zde byla dosud orientována spíše akademicky než s ohledem na potřeby učitelské profese. Nicméně i pedagogické akademie procházejí proměnou – zdůrazňuje se na nich potřeba posílení teoretické složky učitelské přípravy a účasti na výzkumu. Mohu-li v rámci této zprávy formulovat osobní komentář k popísané situaci, pak by zněl asi takto: Zdá se, že „boj o to, kdo a jak bude v Rakousku připravovat učitele“, v jehož pozadí jsou zajisté motivy finanční, přispívá ke zvyšování kvality učitelského vzdělávání jak na univerzitách, tak na pedagogických akademiích.

Praktické řešení koncepčních otázek učitelského vzdělávání má být průběžně korigováno odbornou diskusí na různých úrovních a fórech. Otázky profesionalizace v pedagogických povoláních byly tematizovány v hlavním referátu konference OFEB, který přednesl A. Combe z univerzity v Hamburku. Hlavní myšlenka jeho vystoupení spočívala v kritice současných přístupů k profesionalizaci v pedagogických povoláních, které se vyznačují tím, že do svého středu kladou zpravidla školu. Pedagogická povolání však směřují i do jiných akčních polí (sociální práce, vzdělávání dospělých aj.), a proto je zapotřebí usilovat o pohled na jejich strukturální umístění v rámci vzdělávacího systému jako celku.

Na zbývající dva dny se konference přesunula z vídeňské univerzity na

Pedagogickou akademií vídeňské diecéze. Páteční dopoledne bylo věnováno jednotlivým sekcím OFEB, které prezentovaly svoji činnost za uplynulý rok, přičemž bylo zřejmé, že neaktivnějšími byly sekce *empirický pedagogický výzkum* (J. Thonhauser představoval výsledky výzkumu diagnostické kompetence učitelů s ohledem na standardy výkonu) a sekce *vzdělávání učitelů a jeho výzkum* (H. G. Neuweg seznamoval účastníky konference s diskursem úvah o profesionalizaci učitele, kdy se uplatňuje pohled v dimenzi procesualní – jednání, v dimenzi strukturální – vědění a v dimenzi rozvoje – učení).

Odpoledne byly na programu workshopy jednotlivých sekcí, kde zazněly příspěvky některých jejích členů. Osobně jsem vyhledal sekci *empirický pedagogický výzkum*, kde A. Gastagerová a J.-L. Patry prezentovali příspěvek nazvaný „Rozporná paradigmaty v subjektivních teoriích praktiků“. Ve výzkumech, které tito autoři realizovali, se ukázalo, že v subjektivních teoriích učitelů mohou vedle sebe existovat navzájem si odporující paradigmaty (např. tradiční vedle konstruktivistického). Pro (další) vzdělávání učitelů z toho vyplývá, že je zapotřebí v subjektivních teoriích rozvíjet ty koncepty nebo ta paradigmaty, která se jeví jako žádoucí.

Poslední den konference byl vyhrazen pro příspěvky účastníků. Česká republika byla na konferenci OFEB 2003 zastoupena příspěvkem autora této zprávy vztahujícím se k problematice pedagogických znalostí studentů učitelství na PdF MU v Brně.

Celkový dojem z konference je velmi pozitivní. Účast na ní v mnoha aspektech vybízela ke srovnání OFEB s ČAPV. Jako přínosné se jeví vnitřní členění společnosti do sekcí, resp. zájmových skupin (podobně jako je tomu např. v EARLI), které během roku pracují na tématech společného zájmu a na „hlavní“ konferenci potom prezentují výsledky své práce.

Další konference, jejímž spoluorganizátorem je OFEB, se bude konat 21. až 24. 3. 2004 v Curychu.

Tomáš Janík

Pedagogická diagnostika

Každým druhým rokem (a letos už pošesté) se koná na katedře pedagogiky Pedagogické fakulty Ostravské univerzity mezinárodní konference Pedagogická diagnostika. Setkali se zde učitelé vysokých škol a dalších pedagogických pracovišť ze Slovenska, Polska a České republiky, aby ve formální i neformální části konference diskutovali o otázkách pedagogické diagnostiky, postavení učitelů a vychovatelů a o dalších problémech školství v uvedených zemích. Je potřeba poznamenat, že není mnoho rozdílů mezi námi a našimi východními sousedy.

Letošní konference se od předcházejících pěti částečně lišila svým zaměřením. V minulých letech jsme mimo jiné pracovali v různě zaměřených sekcích, tentokrát byly oba dva dny (17.–18. 9.) věnovány jen jednomu tématu, kterým jsou výchovně zanedbané děti. Je známo, a mnohá vystoupení to znovu potvrzovala, že tyto děti přinášejí učitelům a vychovatelům mnoho potíží na jedné straně a na straně druhé právě ony jsou těmi nejpotřebnějšími, těmi, kterým by se mělo dostávat té nejvýraznější pomoci.

V úvodu jednání vystoupil rektor Ostravské univerzity doc. Ing. Petr Pánek, CSc., a pak následovala dlouhá řada sdělení, která byla zaměřena jak obecněji, např. k diagnostice a práci s těmito dětmi ve škole i jinde (M. Kurelová, L. Langr, P. Kompolt, Z. Mlčák), tak také specificky, např. k práci ústavů, šikaně a k různým terapeutickým postupům (J. Sekera, M. Kiesel, J. Šimíčková-Čížková, A. Zawada). Protože před zahájením jednání obdrželi účastníci sborník se všemi referáty, zbylo dost času na prodiskutování mnoha témat.

Všech šest minulých konferencí k pedagogické diagnostice nás zavazuje v této tradici pokračovat. Přejí si to i naši vroclovští, opolští, katovičtí i bratislavští hosté a rovněž tak kolegové od nás. Doufáme tedy, že v roce 2005 se znovu setkáme, tentokrát nad úkoly školské diagnostiky.

Ladislav Langr